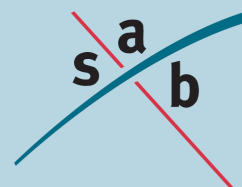

Nader onderzoek Wet natuurbescherming
waterspitsmuis en noordse woelmuis

De Rijk, De Pauw fase 2, 2a, 3 & 4

Gemeente Alkmaar

Datum: 23 december 2016
Projectnummer: 160163.01

INHOUD

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Plangebied	3
2	Wettelijk kader	6
2.1	Zorgplicht en verboden	6
2.2	Vrijstelling en ontheffing	7
2.3	Soortenstandaarden	8
3	Ecologie van soorten	9
3.1	Waterspitsmuis	9
3.2	Noordse woelmuis	9
4	Onderzoekmethodiek	10
5	Resultaten	12
6	Conclusie en advies	13
6.1	Broedperiode en zorgplicht	13
6.2	Vrijblijvende aanbevelingen	13
6.3	Vervolgstappen	13
	Bijlage 1: geraadpleegde literatuur	3

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Ten oosten van het Noord-Hollandse dorp 'De Rijk' ligt een gebied dat als 'De Pauw' bekend staat. Een deel van dit gebied wordt ontwikkeld als woningbouwlocatie. Voor het plangebied is recent een bestemmingsplan vastgesteld. Het plan gaat uit van de bouw van maximaal 142 woningen. Fase 1 is reeds (nagenoeg) gerealiseerd. Fase 2-4 zullen de komende tijd worden ontwikkeld.

Door Grontmij B.V.¹ is nader onderzoek uitgevoerd naar de aanwezigheid van muizen. Tijdens dit onderzoek zijn slechts de volgende algemene soorten van tabel 1 Flora- en faunawet aangetroffen: veldmuis, bosmuis, bosspitsmuis en huisspitsmuis. Binnen het plangebied zijn geen zwaar beschermde soorten van tabel 2/3 aangetroffen. In het kader van ruimtelijke ingrepen geldt een algehele vrijstelling van Flora- en faunawet voor alle soorten uit tabel 1. Dit betekent dat voor de voorgenomen ontwikkelingen geen aanvullende maatregelen of vervolgpcedures in gang hoeven te worden gezet. Het onderzoek naar muizen is verouderd en dient daarom te worden geactualiseerd. Dit onderzoek voorziet daarin. Uit het onderzoek moet blijken of inderdaad waterspitsmuis en noordse woelmuis niet aanwezig zijn in het plangebied en of er met het voornemen mogelijk sprake kan zijn van een overtreding van de Wet natuurbescherming.

1.2 Plangebied

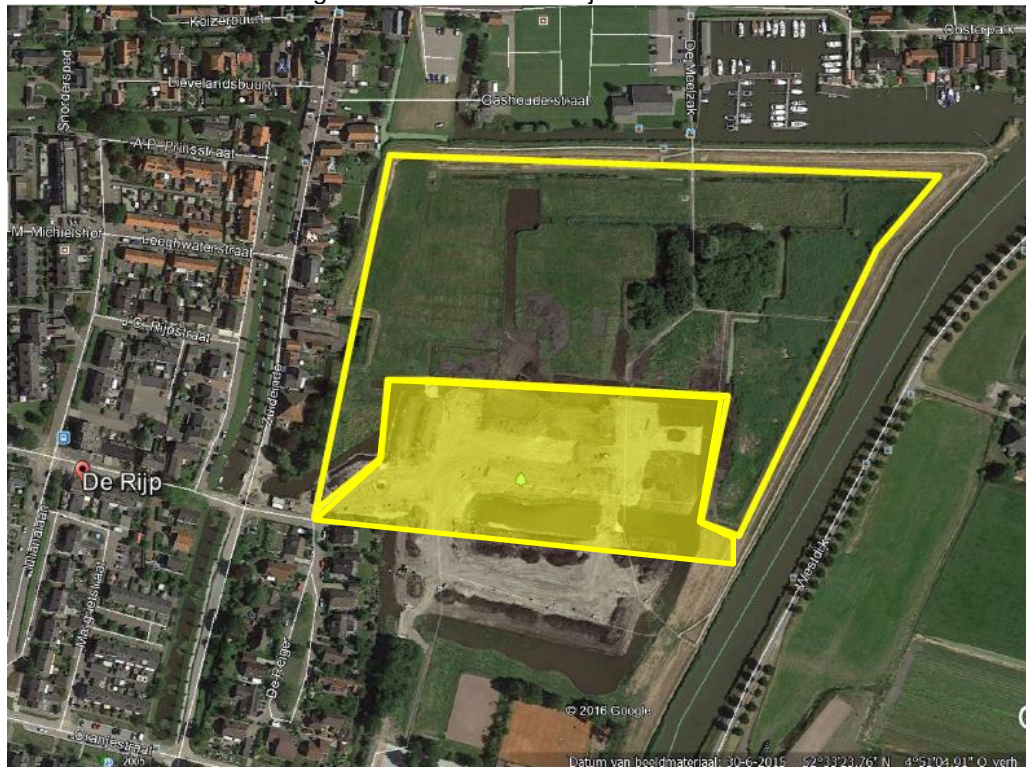
1.2.1 Huidige situatie

Het plangebied is een nat weidegebied aan de rand van de Rijk, gemeente Alkmaar, provincie Noord-Holland. De Rijk is een klein dorp in het grotendeels agrarische omgeving. Het plangebied ligt aan de oostgrens van de Rijk. Aan de oostkant wordt het plangebied begrensd door de Beemster Ringvaart. De gerealiseerde fase 1 ligt ten zuiden van het plangebied.

Het plangebied bestaat nu uit een klein polderparkje. Het westelijk deel betreft een korte grasvegetatie met een kwelwaterlaag van 0-1 cm ten tijde van het veldbezoek over een oppervlak van minimaal 500 m². Het middendeel bestaat uit een ruige gras-sige vegetatie die een stuk droger is, en waar enkele watergangen doorheen lopen. Het op de luchtfoto aanwezige wilgenbosje bestaat uit regelmatig afgezet wilgenstruweel, wat ten tijde van het veldbezoek deels was afgezet. Het oostelijk deel bestaat uit een dichte rietvegetatie, die echter vrij droog was. De oevers van de meeste watergangen waren ten tijde van het veldbezoek net gemaaid, waardoor grotendeels een smalle en vrij kale oeverzone overbleef. De rietvegetatie bestond uit overjarig riet, maar was zoals gezegd vrij droog. De grasvegetatie in de drogere delen van het plangebied was vrij kort. Verder wordt het gebied veel gebruikt als hondenlosloopgebied, wat de verstoring vergroot. Zie navolgende afbeelding; in het transparante gele deel zijn geen vallen geplaatst, daar deze gronden afgegraven zijn (er ligt sec zand). Zandgronden vallen niet onder de habitat van muizen. Het is derhalve zeer gering dat

¹ Grontmij B.V. Nader onderzoek muizen, 19 september 2011.

op dit deel van het plangebied muizen worden gevonden. Gelet hierop is ervoor gekozen om in het onderzoeksgebied de meest kansrijke locaties te onderzoeken.

Luchtfoto met de globale ligging van het plangebied waarin fase 2, 2a, 3 en 4 (geel omkaderd) worden aangegeven. Bron: Google Maps. Bewerking: SAB.

1.2.2 Toekomstige situatie

De planontwikkelingen worden in 4 fases gerealiseerd. Fase 1 is reeds afgerond en bestaat uit 31 verschillende woningen ten zuiden van het plangebied. Het gebied waar fase 3 en 4 wordt gesitueerd zal pas over enkele jaren worden bebouwd. Komende tijd zal grondverzet plaatsvinden ten behoeve van de ontwikkeling. Navolgende afbeelding geeft een impressie van de toekomstige situatie.

Overzicht van de te realiseren eindsituatie, het plangebied van fase 3 en 4 is hierin geel omkaderd. Bron: SAB

2 Wettelijk kader

2.1 Zorgplicht en verboden

Op basis van artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming geldt voor al de in het wild levende diersoorten in Nederland altijd de zorgplicht. Iedereen dient voldoende zorg in acht te nemen voor deze soorten en hun directe leefomgeving. Dit houdt onder meer in dat men negatieve gevolgen voor aanwezige soorten zoveel mogelijk beperkt door het nemen van alle maatregelen die redelijkerwijs kunnen worden verwacht.

Naast de zorgplicht, is voor onder andere de noordse woelmuis en waterspitsmuis in de Wet natuurbescherming een aanvullend beschermingsregime opgenomen.

De noordse woelmuis is opgenomen in de Europese Habitatrichtlijn, van diersoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd. De bescherming van noordse woelmuis is uitgewerkt in artikelen 3.5 tot 3.9 van de Wet natuurbescherming. Conform artikel 3.5 is het verboden:

- noordse woelmuis opzettelijk te doden of te vangen (lid 1);
- noordse woelmuis opzettelijk te verstoren (lid 2);
- voortplantings- of rustplaatsen van noordse woelmuis te beschadigen of te vernielen (lid 4).

Bij bovenstaande verboden om noordse woelmuis te doden, te vangen of te verstoren is sprake van een opzetvereiste. In de wet wordt bij deze opzet uitgegaan van 'voorwaardelijke opzet'. Bij voorwaardelijke opzet is men zich bij het handelen bewust van de mogelijke negatieve consequenties, terwijl men de handeling toch uitvoert. Een voorbeeld van voorwaardelijke opzet, is iemand die een stuk grond afgraaft en daarbij per ongeluk een noordse woelmuis die daar verblijft doodt. De persoon had niet de opzet deze noordse woelmuis te doden. Maar omdat noordse woelmuizen het gebied gebruiken, is er wel een aanzienlijke kans dat in het af te graven stuk grond een noordse woelmuis aanwezig is. Er kan daarom toch sprake zijn van het opzettelijk doden van een noordse woelmuis; voorwaardelijke opzet.

De bescherming van de voortplantings- en rustplaatsen van artikel 3.5 lid 3, is gericht op het waarborgen van de *ecologische functionaliteit* van deze plaatsen, zo blijkt uit uitspraken van de Raad van State en toelichtende documentatie bij de Habitatrichtlijn. Het waarborgen van dit ecologisch functioneren, leidt ertoe dat ook foerageergebieden die essentieel zijn voor het functioneren van dergelijke verblijfplaatsen bescherming genieten. Een foerageergebied is van essentieel belang voor het functioneren van de verblijfplaats, wanneer er geen alternatieve foeragegebieden zijn om de eventuele aantasting ervan op te vangen.

De waterspitsmuis is opgenomen in de bijlage A: 'andere soorten', welke in mindere mate worden beschermd in vergelijking tot soorten uit de Europese Habitatrichtlijn. De bescherming van noordse woelmuis is uitgewerkt in artikelen 3.10 van de Wet natuurbescherming. Conform artikel 3.10 is het verboden:

- waterspitsmuis opzettelijk te doden of te vangen (lid 1a);
- voortplantings- of rustplaatsen van de waterspitsmuis te beschadigen of te vernielen (lid 1b)

2.2 Vrijstelling en ontheffing

Wanneer een ruimtelijke ingreep rechtstreeks kan leiden tot een overtreding van de verbodsbepalingen, kan het project of handeling in strijd zijn met de Wet natuurbescherming. Binnen de wet zijn er enkele mogelijkheden voor vrijstelling en ontheffing van de verboden. Conform artikel 3.8 lid 1 van de wet kunnen Gedeputeerde Staten een ontheffing verlenen van de bovenstaande verboden en conform artikel 3.8 lid 2 kunnen Provinciale Staten bij verordening een vrijstelling verlenen.

Voor de verlening van de vrijstelling of ontheffing gelden een aantal strikte voorwaarden. De ontheffing of vrijstelling kan slechts worden verleend indien er

- i. geen andere bevredigende oplossing bestaat;
- ii. geen afbreuk wordt gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan en;
- iii. aan de handeling een bepaald wettelijk belang ten grondslag ligt. Deze wettelijke belangen komen voort uit artikel 16 lid 1 van de Habitatrichtlijn en staan opgesomd in artikel 3.8 lid 5 van de wet. Het betreft de opgesomde belangen in het kader hieronder.

Wettelijke belangen zoals genoemd in de Habitatrichtlijn (artikel 16 lid 1) en in de Wet natuurbescherming (artikel 3.8 lid 5)

- in het belang van de bescherming van de wilde flora en fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
- ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom;
- in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijk gunstige effecten;
- voor het onderzoek en onderwijs, re-populatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten;
- ten einde het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen of onder zicht te hebben.

Veel werkzaamheden worden niet uitgevoerd omwille van bovenstaande belangen. Hierdoor is ontheffing voor het overtreden van een verbodsbepaling bij die werkzaamheden enkel mogelijk, als er sprake is van een zeer geringe en slechts tijdelijke verstoring. Men dient dan de negatieve effecten van de werkzaamheden tot een minimum te beperken door vooraf aanvullende mitigerende maatregelen te treffen.

De vooraf te treffen maatregelen moeten van dien aard zijn dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen behouden blijft. Hierbij moet naast de verblijfplaats zelf ook gedacht worden aan geschikt gebied om te foerageren en om deze foerageergebieden te kunnen bereiken vanuit de verblijfplaats.

Noodzakelijk is dat de getroffen mitigerende maatregelen de negatieve effecten te niet doen. Daarnaast moet deze maatregelen zeker of met een hoge mate van zekerheid voldoende functioneren vóórdat het oorspronkelijke onderdeel van het leefgebied wordt aangetast. Hierbij dient ook voldoende invulling te worden gegeven aan de zorgplicht. Een basispakket aan mitigerende maatregelen is beschreven in soortenstandaard van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

2.3 Soortenstandaarden

Voor de bedreigde plant- en diersoorten waarvoor vaak een ontheffing wordt aangevraagd, zijn soortenstandaarden opgesteld. Deze soortenstandaarden bevatten een aantal kenmerkende ecologische aspecten van de betrokken soort, evenals een set basis- of standaardmaatregelen, die een initiatiefnemer die een ruimtelijke ingreep overweegt waarbij een beschermde soort is betrokken, kan of moet nemen. Bij deze maatregelen staat grotendeels vast dat ze effectief zijn, maar waar dit nog niet onomwonden is vastgesteld, wordt dit vermeld. Afwijkingen van die basisset maatregelen zijn alleen toegestaan als de lokale situatie of populatie dat vereist. Dan zijn er dus maatwerkmaatregelen noodzakelijk.

De lokale situatie en het effect van de ruimtelijke ingreep op de betrokken beschermde plant- of diersoort zal altijd door een deskundige moeten worden beoordeeld om te zien of met de genoemde algemene maatregelen overtreding van de wet kan worden voorkomen. Als er, ondanks het treffen van de in de soortenstandaarden genoemde maatregelen, mogelijk toch verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming worden overtreden dan blijft een ontheffing nodig en moet er een ontheffingsaanvraag worden ingediend.

Kortom: de soortenstandaard geeft de basismaatregelen waarmee in reguliere/normale gevallen een overtreding van de verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming kan worden voorkomen dan wel negatieve effecten kunnen worden verminderd. Ook zijn maatregelen genoemd zodat de werkzaamheden slechts zullen leiden tot tijdelijke verstoring. Indien met of zonder mitigerende maatregelen sprake is van tijdelijke verstoring of indien sprake is van een uitzonderlijk geval moet een ontheffing ex artikel 3.8 van de Wet natuurbescherming worden aangevraagd bij de Provinciale Staten.

3 Ecologie van soorten

3.1 Waterspitsmuis

De waterspitsmuis komt voor langs schoon niet te voedselrijk water met goed ontwikkelde watervegetatie en ruig begroeide oevers. Hij wordt aangetroffen langs beken, plassen, rivieren en sloten. Hij leeft binnen een straal van 500 meter langs het water op plaatsen waar voldoende schuilmogelijkheid aanwezig is. Het leefgebied van de waterspitsmuis loopt evenwijdig aan een oever. Mannetjes en vrouwtjes hebben elk hun eigen territorium. Het voortplanting seizoen van de waterspitsmuis loopt van april tot september.

3.2 Noordse woelmuis

De noordse woelmuis leeft in natte grasachtige gebieden zoals rietland, moeras, hooilanden en weilanden. Wanneer er geen andere woelmuizen in de omgeving leven leeft hij ook in drogere gebieden. De noordse woelmuis is gevoelig voor concurrentie met andere woelmuizen. Hij wordt daardoor naar natte terreinen verdreven. Tijdens het voortplantingsseizoen zijn mannetjes territoriaal. Gemiddeld leeft een mannetje in een gebied van 2000 m², dat van vrouwtjes is 500 m². Het leefgebied van een mannetje kan dat van meerdere vrouwtjes overlappen. De periode van voortplanting bij de noordse woelmuis is van april tot oktober. Het vrouwtje krijgt 3 tot 4 worpen per voortplantingsseizoen.

4 Onderzoekmethodiek

Muizen zijn zonder hulpmiddelen moeilijk met het blote oog te determineren. Om de aanwezigheid van deze soort te onderzoeken, wordt onderzoek gedaan met life-traps, waarin muizen levend worden gevangen. Omdat muizen maar kort overleven in dergelijke vallen, moet een doorlopend onderzoek plaatsvinden, waarbij de vallen eens per 10 tot 12 uur worden geïnspecteerd. Er zijn minimaal vier onderzoeksrondes nodig om voldoende uitsluitel over de aanwezigheid van de soorten waterspitsmuis en noordse woelmuis uitspraken te kunnen doen. Ook moeten de muizen vooraf kunnen wennen aan de aanwezigheid van de vallen. Deze onderzoeksmethode komt overeen met de IBN-methode (De Levende Natuur, Bergers en La Haye, 2000). Omdat het onderzoek echter plaats heeft gevonden in november, een periode die volgens de Soortenstandaard Noordse Woelmuis (RVO, 2014) suboptimaal is voor onderzoek, is één nacht extra onderzoek gedaan (twee rondes). Er is daarmee gedurende drie dagen en nachten onderzoek gedaan. Voorafgaand aan het vangen is eerst pré-baiten toegepast, waarbij de muizen enkele dagen kunnen wennen aan de vallen. Er zijn vijf raaien met in totaal 50 inloopvallen van het type Helsinga in het plangebied geplaatst, op de meest kansrijke locaties op nattere plekken en langs watergangen met nog enige oevervegetatie (zie navolgende afbeelding).

Datum	Periode/soort	Windkracht	Temp.	Bijzonderheden
21 november 2016	Pre-baiten/vallen zetten.	Nvt.	Nvt.	Geen
28 november 2016 ochtend	Scherpstellen vallen	Nvt.	Nvt.	Geen
28 november 2016 avond	1e controleronde	0-1 Bft	-1°C	Helder
29 november 2016 ochtend	2e controleronde	Windstil	-2°C	Zonnig
29 november 2016 avond	3e controleronde	Windstil	-2°C	Helder
30 november 2016 ochtend	4e controleronde	0-1 Bft	5°C	Bewolkt
30 november 2016 avond	5e controleronde	1-2 Bft	8°C	Bewolkt
1 december 2016 ochtend	6e controleronde en opruimen.	1-2 Bft	6°C	Bewolkt

Ligging onderzoeksraaien met in geel de begrenzing van het onderzoeksgebied v.w.b. de meest kansrijke locaties en in rood de raaien met bijbehorende nummering.

5 Resultaten

In het totaal is in vijf raaien onderzoek uitgevoerd met 50 vallen. In totaal zijn drie soorten aangetroffen, één ware muizensoort (bosmuis), één woelmuizensoort (veldmuis) en één spitsmuizensoort (huisspitsmuis). Andere soorten zijn niet waargenomen. Waterspitsmuis en noordse woelmuis zijn niet aangetroffen bij dit onderzoek en zijn daarmee uitgesloten in het plangebied.

	Ronde 1	Ronde 2	Ronde 3	Ronde 4	Ronde 5	Ronde 6
Raai 1	Bosmuis	Bosmuis	Bosmuis	Bosmuis	Bosmuis	Bosmuis
	Bosmuis	Bosmuis	Bosmuis	Bosmuis	Bosmuis	Bosmuis
	Bosmuis	Bosmuis	Bosmuis	Bosmuis		Bosmuis
	Veldmuis	Veldmuis	Veldmuis	Bosmuis		
			Bosmuis			
			Bosmuis			
Raai 2	Veldmuis	Veldmuis	Veldmuis	Veldmuis		
	Veldmuis					
Raai 3					Veldmuis	
Raai 4			Huisspits- muis		Huisspits- muis	
Raai 5	Bosmuis	Bosmuis			Bosmuis	

6 Conclusie en advies

Bij het onderzoek naar waterspitsmuis en noordse woelmuis, wat in november 2016 conform de IBN-methode met uitbreiding van één dag (twee rondes) is uitgevoerd, zijn geen waterspitsmuizen of noordse woelmuizen gevangen. Er zijn alleen soorten van de vrijstellingslijst van de Wet Natuurbescherming van de provincie Noord-Holland aangetroffen. Deze vallen onder een algemene vrijstelling ten aanzien van ruimtelijke ingrepen.

6.1 Broedperiode en zorgplicht

Te allen tijde dient rekening gehouden te worden met de zorgplicht (artikel 1.11 Wet natuurbescherming) en broedende vogels. Derhalve gelden hiervoor ook onderstaande twee voorwaarden.

- De zorgplicht is altijd van toepassing. Iedereen moet voldoende zorg in acht nemen voor alle in het wild levende dieren, planten en hun leefomgeving. Dit kan bijvoorbeeld door de werkzaamheden te verrichten buiten kwetsbare periodes (het voortplantings- en winterslaapseizoen). Ook kan er gefaseerd worden gewerkt om dieren de kans te geven om te vluchten.
- Verder kunnen bij (de start van) werkzaamheden in de broedperiode, broedende vogels worden verstoord, of hun nesten worden aangetast. De broedperiode loopt globaal van half maart tot half augustus. Er is geen vrijstelling te verkrijgen in het kader van de Wet natuurbescherming voor activiteiten die vogels in hun broedseizoen zou kunnen verstoren. De start van de werkzaamheden dient daarom plaats te vinden buiten de broedperiode.

6.2 Vrijblijvende aanbevelingen

Naast de consequenties die voortkomen uit de Wet natuurbescherming zijn ook vrijblijvende aanbevelingen te doen ten aanzien van de inrichting van het plangebied, namelijk:

- Als bomen en struiken worden geplaatst in de nieuwe situatie, bevelen wij inheemse boom- en struiksoorten aan. Deze soorten komen van oorsprong in Nederland voor. Dergelijke soorten zorgen voor een hogere biodiversiteit in het gebied dan uitheemse soorten. Inheemse soorten trekken bijvoorbeeld meer insecten aan dan uitheemse soorten. Er is dan meer voedsel voor bijvoorbeeld vogels en vleermuizen voorhanden.
- Vanwege de veranderde constructie van nieuwbouw hebben huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen steeds minder nestplaatsen en vaste rust- en verblijfplaatsen tot hun beschikking. Tegenwoordig zijn elegante oplossingen beschikbaar om deze soorten onderdak te bieden in nieuwe gebouwen. Derhalve bevelen wij vrijblijvend aan om het inbouwen van nest- en verblijfplaatsen van deze diersoorten in de nieuwbouw in overweging te nemen.

6.3 Vervolgstappen

Vervolgstappen in het kader van dit onderzoek zijn niet noodzakelijk.

Bijlage 1: geraadpleegde literatuur

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl). 2014. Soortenstandaard Noordse Woelmuis. Ministerie van Economische zaken - Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Team natuur, Den Haag.

Websites:

www.rvo.nl

www.rijksoverheid.nl

www.wetten.nl

www.zoogdiervereniging.nl

www.telmee.nl